▪ ianuarie 2013

noutăţi

în cercetarea minorităţilor naţionale din România

GUVERNUL ROMÂNIEI

INSTITUTUL PENTRU STUDIEREA PROBLEMELOR MINORITĂŢILOR NAŢIONALE

400697 Cluj Napoca
Str. Gavril Muzicescu, nr. 5
Tel: 0364 103 154; 0364 116 261
Fax: 0364 103177
E-mail: office@ispmn.gov.ro
www.ispmn.gov.ro

▪ cărţi

Csetri Elek: *Kelemen Lajos élete és munkássága* [Viaţa şi opera lui Kelemen Lajos]. Cluj-Napoca: Erdélyi Múzeum-Egyesület/Societatea Muzeului Ardelean, 2012. 183 p.

Abstract. Ultimul manuscris al academicianului Elek Csetri (1924-2010) prezintă cu o înaltă erudiţie ştiinţifică viaţa şi opera savantului Lajos Kelemen (1877, Târgu-Mureş -1963, Cluj-Napoca), istoricul şi arhivarul cel mai cunoscut în viaţa ştiinţifică maghiară din Transilvania interbelică. Fără îndoială, opera de căpătâi a vieţii lui Kelemen este gestionarea Arhivei Societăţii Muzeului Ardelean. Printr-o muncă asiduă, de aproape o jumătate de secol, a salvat arhive familiale, respectiv ale diferitelor organizaţii, întemeind arhiva de o rară bogăţie a maghiarimii din Transilvania. Ca istoric, pe lângă publicarea de surse istorice, de genealogie şi de istoria artei, a pus un accent deosebit pe publicarea unor lucrări de popularizare a istoriei. Acestui scop îi serveau şi itinerariile de prezentare a monumentelor şi a istoriei oraşului Cluj sau prelegerile istorice pe diverse teme, urmate de vizite la arhivă. Pe lângă activitatea ştiinţifică, volumul de faţă oferă informaţii şi despre viaţa personală a lui Kelemen, nu foarte cunoscute publicului larg.

Pentru mai multe informaţii despre Lajos Kelemen, în limba română, accesaţi Enciclopedia Virtuală din România.

György V. Imola - Keszeg Vilmos - Tekei Erika (eds.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 20. A néprajztudomány története. Intézmények, kutatók, kutatások* [Anuarul Asociaţiei Etnografice „Kriza János" 20. Istoria disciplinei etnografice. Instituţii, cercetători şi cercetări]. Cluj-Napoca: Kriza János Néprajzi Társaság /Asociaţia Etnografică „Kriza János", 2012. 446 p.

Abstract. Anuarul cuprinde lucrări prezentate în cadrul a trei conferinţe (2010, 2011 şi 2012) privind istoria etnografiei maghiare din Transilvania, conferinţe organizate de către Institutul de Etnografie şi Antropologie Maghiară al UBB, Asociaţia Etnografică „Kriza János", Comitetul ştiinţific de etnologie şi antropologie al Comitetului Academic din Cluj-Napoca, respectiv Secţia de litere, lingvistică, filozofie şi istorie a Societăţii Muzeului Ardelean.

În primul bloc tematic, dedicat istoriei instituţiilor, Vilmos Keszeg prezintă un proces- verbal din data de 16 aprilie 1942 al Facultăţii de Litere (Universitatea Ferenc József) cu privire la ocuparea unui post vacant în cadrul Catedrei de etnografie; Erzsébet Zakariás prezintă istoria şi structura Arhivei de Folclor a Academiei Române din Cluj; Mária Újvári şi Zoltán Tibori Szabó creionează activitatea cultural-ştiinţifică a Editurii Minerva din perioada interbelică; Gyula Dávid oferă o imagine din interior cu privire la rolul Editurii Kriterion în susţinerea şi răspândirea lucrărilor de etnografie; Erika Vida Tekei prezintă interesul Editurii Mentor pentru etnografie între anii 1995-2010; Eleonora Sava reconstruieşte cercetările efectuate de către Cercul Studenţesc de Folclor al Facultăţii de Litere; iar Enikő Asztalos prezintă istoria de 18 ani (1993-2011) a cursului de etnografie al Universităţii Populare Târgu-Mureş.

În blocul tematic *Portrete de cercetători şi cercetări* Vilmos Keszeg face referire la culegerile de folclor ale lui Borbély Sándor în zona Arieşului la sfârşitul secolului XIX; Katalin Olosz prezintă culegerile de balade populare ale lui Károly Viski de la începutul secolului XX; Vilmos Tánczos ne oferă o prezentare a anilor petrecuţi de către Gábor Lükő în România, despre relaţiile şi studiile lui bucureştene; Márton László Salamon descoperă conexiunile dintre şcoala de sociologie a lui Dimitrie Gusti şi gruparea Erdélyi Fiatalok, prin prisma revistei *Sociologie Românească*; László Kürti rezumă critic istoria cercetării antropologice a nunţilor din regiunea Călata; Gyula Viga descrie cercetarea lui Gunda Béla despre rolul migranţilor în intermedierea culturii regionale. După aceste studii urmează două portrete ale unor cercetători renumiţi: Alajos Sántha şi

József Faragó, prezentate de către Beáta Gatti şi Ernő Albert. În final, cititorii au posibilitatea de a savura analiza lui Balázs Lajos despre viziunea apocaliptică a globalizării în Cantata Profana a lui Bartók Béla.
Abstractele în limba română şi engleză pot fi consultate pe pagina web a Asociaţiei Etnografice „Kriza János".

Pávai István: *Az erdélyi magyar népi tánczene* [Muzica jocurilor populare maghiare din Transilvania]. Cluj-Napoca: Kriza János Néprajzi Társaság/Asociaţia Etnografică Kriza János, 2012. 485 p.
Abstract. Interesul cercetărilor etnomuzicologice maghiare s-a orientat în perioada iniţială spre evaluarea repertoriului melodic vocal. Astfel, s-a pus mai puţin accent pe cercetarea muzicii instrumentale şi pe aspectele funcţionale ale acesteia. Într-un final, primele sinteze etnocoreologice şi cele privitoare la folclorul muzical instrumental maghiar au pus şi baza cercetării muzicii de dans. Dezagregarea comunităţilor tradiţionale ţărăneşti s-a realizat în mod diferenţiat şi în ritm diferit atât teritorial, cât şi privind diversele genuri şi repertorii. În acest proces, jocul şi muzica de joc au avut şanse de supravieţuire mai mari decât celelalte genuri. În consecinţă, s-au putut realiza chiar şi în ultimele decenii cercetări intensive de teren necesare pentru analiza folclorului muzical de orchestră. Pentru a urmări schimbarea tradiţiei în timp şi în spaţiu, analizele de faţă s-au orientat atât spre explorarea stării recente a folclorului, cât şi spre evaluarea retrospectivă realizată prin interviuri cu informatori de vârstă înaintată care în tinereţe încă erau martorii unor fapte de folclor ulterior dispărute.
Printre teritoriile locuite de maghiari, Transilvania s-a dovedit un teren potrivit pentru asemenea cercetări, din pricina condiţiilor istorico-geografice, a fracţionării zonale şi a raporturilor etnice existente. Maghiarii de aici au păstrat un folclor mai arhaic, nefiind în contact direct cu cei din Câmpia Ungariei. Cercetarea de faţă s-a orientat spre acele comunităţi rurale unde majoritatea repertoriului muzical-coregrafic a fost moştenit de la generaţiile anterioare prin mecanisme de transmitere naturale (survival), dimensiunea estetic-valorică este relativ omogenă şi urmăreşte sisteme de norme convergente.
Rezumatul cărţii în limba română şi engleză poate fi consultat pe pagina web a Asociaţiei Etnografice „Kriza János".

▪ reviste, articole

Fetisleam, Melek: Discourse of Identity among the Tatars in Dobrogea [Discursul identităţii la tătarii din Dobrogea]. In: *History Research*, vol. 2, nr. 6/2012, pp. 368-376.
Abstract. Studiul abordează elemente componente ale discursului identitar la tătarii din Dobrogea cu accent pe viaţa culturală şi pe instituţiile de educaţie din perioada interbelică. Astfel, lucrarea sintetizează schimbări în cadrul legislativ al politicilor culturale şi date demografice referioare la comunitatea studiată, apoi analizează instituţii marcante din punctul de vedere al identităţii tătarilor: Seminarul Musulman din Babadag/Medgidia, instituţie prestigioasă care a pregătit elita comunităţii o lungă durată de timp (1880-1966), Asociaţia culturală Dobroca Tamim-i-Maarif Cemiyeti [Societatea generală de învăţământ din Dobrogea] fondată în 1909, revista *EMEL* [Ideal] publicată în perioada 1930-1940 şi altele, toate contribuind substanţial la păstrarea nealterată a religiei, a limbii şi a moştenirii culturale a comunităţii.
Articolul poate fi consultat pe pagina web a revistei *History Research*.

Florian, Alexandru: Holocaustul evreilor din România. Un nou document juridic. In: *Sfera Politicii*, nr. 1 (173)/2013, pp. 168-177.
Abstract. În perioada februarie-noiembrie 2010, Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel" a organizat o cercetare de istorie şi arheologie în vederea confirmării existenţei unei posibile gropi comune din timpul Pogromului de la Iaşi, iunie 1941. Cercetătorii experţi au confruntat

documente cu mărturiile unor locuitori din comuna Propicani, care au asistat la uciderea unor evrei în pădurea Vulturi. Din momentul descoperirii de resturi osteologice umane, cercetarea academică a fost dublată de cea criminalistică a instituţiilor specializate. După procesul responsabililor în crimele de la Pogromul de la Iaşi, Sânca-Roznoveanu şi Târgu Mărculeşti, care au avut loc în 1947, investigaţia criminalistică de faţă este prima care completează tabloul actelor de genocid împotriva populaţiei de evrei din iunie 1941.
În data de 20 februarie 2012, Parchetul Militar Iaşi şi-a declinat competenţa şi a înaintat dosarul la Curtea Militară de Apel Bucureşti pentru cercetarea faptelor cu încadrare de genocid. Pe paginile numărului curent al revistei *Sfera Politicii* sunt publicate fragmente din ordonanţa de declinare. Documentul reprezintă un argument juridic important care recunoaşte tragedia evreilor din România. Ea se adaugă şi astfel completează istoriografia privind acţiunile antievreieşti ale regimului Antonescu.
Articolul poate fi accesat pe pagina web a revistei Sfera Politicii.

Horváth István: Two Decades of Educational Policies for the Roma: Lessons and Dilemmas from Romania [Două decade de politici educaţionale pentru romi: dileme şi lecţii din România]. In: Romana Bešter - Vera Klopčič - Mojca Medvešek (eds.): *Formal and Informal Education for Roma: Different Models and Experience* [Educaţie formală şi informal pentru romi. Modele şi experienţe diferite]. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja [Institutului pentru Studii Etnice], 2012, pp. 59-71.
Abstract. Volumul conţine lucrări prezentate la conferinţa Educaţie formală şi informală pentru romi organizată în 2011, la Ljublana (Slovenia). Contribuţiile acoperă o arie geografică largă, caracterizarea generală a situaţiei romilor, rezultatele diferitelor proiecte şi bune practici care reprezintă factori importanţi în procesul de integrare al romilor, respectiv piedicile majore în calea acestuia fiind prezentate prin cazuri din Slovenia, Italia, România, Bosnia şi Herţegovina, Croaţia, Serbia, Macedonia, Germania, Canada şi Suedia. În privinţa situaţiei romilor din România, István Horváth sintetizează date cu privire la numărul populaţiei rome, distribuţia teritorială, condiţiile de trai şi sărăcia, probleme legate de educaţie şi cauzele acestora (numărul de elevi cuprinşi în diferitele programe educaţionale, rata de abandon şcolar, segregarea/marginalizarea educaţională). În această ordine de idei, autorul trece în revistă măsurile luate cu scopul integrării romilor în educaţia formală, măsurile fiind discutate pe următoarele trei categorii: instituţionale, de conţinut (cu referire la schimbări în curricula şcolară), respectiv didactice şi metodologice. La concluzii este menţionat că rezultatele sunt mici faţă de aşteptările legate de introducerea acestor programe, cauzele fiind colaborarea şi coordonarea deficitară a actorilor implicaţi, durata limitată a unor programe, respectiv lipsa unei viziuni clare şi cuprinzătoare.
Volumul integral poate fi accesat pe pagina web a Institutului pentru Studii Etnice din Ljubljana (Slovenia).

Vincze Enikő: *Rampa de gunoi: spaţiul marginalităţii urbane avansate rasializate în România de azi*/*Landfill: Space of advanced and racialized urban marginality in today's Romani*a, 2012.
Abstract. Articolul descrie evoluţiile marginalităţii urbane clujene care au condus la formarea unei zone a locuirii în spaţiul de pe rampa de gunoi municipală găzduind azi circa 1500 de persoane. În acest scop se bazează pe experienţele autoarei dobândite prin implicarea în activismul civic local antisegregaţionist (www.gloc.ro), precum şi prin cercetarea despre spaţializarea şi rasializarea excluziunii sociale (www.sparex-ro.eu), iar în ceea ce priveşte premisele teoretice, pe schema analitică a lui Lois Waquant, respectiv pe cadrul analitic elaborat de Susan J. Smith. După ce - în contextul subordonării acestui proces programului de creştere economică socialistă - romii au fost transformaţi în muncitori români; cu efect asupra domeniului locuirii - de-a lungul schimbărilor postsocialiste ale anilor 1990 (susţinute de ideologia tranziţiei spre democraţie şi marketizare) şi în perioada triumfării neoliberalismului (extinderii principiului pieţei libere asupra tuturor domeniilor sociale) -, asimilaţionismul a fost înlocuit treptat de politica rasializării romilor. Privit în contextul larg al transformărilor postsocialiste româneşti, rasializarea romilor este tehnologia specifică prin care se realizează de-proletarizarea sau de-universalizarea cetăţenilor români de etnie romă. Rasismul

antiţigănesc devine o verigă importantă a neoliberalismului, legitimându-i acţiunile în termenii raportării la relaţia dintre romi şi neromi ca la o relaţie a diferenţei şi nu a inegalităţii produse de ierarhiile de putere aferente sistemului. În urma acestui demers, segregarea rezidenţială ajunge să fie interpretată ca un rezultat natural al acestei diferenţe presupus prescrise atât biologic, cât şi cultural; soluţia la ea se imaginează drept ca un proces al transformării celor marginalizaţi în indivizi capabili să corespundă cerinţelor regimului de viaţă neoliberal, fără schimbarea acestuia; în timp ce locuirea segregată continuă să adâncească marginalitatea avansată, cronicizând deprivările multiple, erodând capitalul social şi demnitatea celor afectaţi şi creând instanţele cele mai extreme ale suferinţei umane.
Articolul în limba română şi engleză poate fi accesat pe pagina web a proiectului SPAREX.

▪ proiecte, rapoarte de cercetare

Colecţie de texte digitizate *A népszolgálat és eszmetörténeti háttere, Erdélyben 1945-ig* [Slujirea poporului şi sistemul de idei în care s-a încadrat, în Transilvania până în anul 1945], Erdélyi Magyar Adatbank [Biblioteca digitală], 2013.
Descriere. Colecţia de texte (limba maghiară) a fost realizată prin colaborarea între Institutul de Cercetare a Minorităţilor al Academiei Maghiare (Budapesta), Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale din România, Fundaţia Jakabffy Elemér Alapítvány (Cluj-Napoca) şi portalul Transindex (Cluj-Napoca). În forma ei lansată recent, colecţia conţine peste 100 de articole, studii şi cărţi digitizate, multe dintre texte fiind greu de consultat în original. Materialul prelucrat contribuie la reconstituirea cadrului de socializare al elitei minoritare maghiare, denotat frecvent prin conceptul „slujirea poporului". Acest concept este interpretat de către istorici ca un cod cultural central prin care pot fi înţelese ideile şi practicile legate de autoorganizarea comunităţii maghiare din România în perioada interbelică. Colecţia de faţă este compusă din şase capitole, fiecare fiind dedicat unor tematici bine conturate din istoria ideilor care au constituit cadrul ideaţional/ideologic al „slujirii poporului", astfel: *Transilvanism*, *Caracterul transilvan*, *Adaptări ideologice*, *Concepţie profetică şi social-creştină despre naţiune*, *Construcţia societăţii minoritare unitare*, respectiv *Educaţia poporului*.
Colecţia de texte precum şi descrierea a proiectului pot fi accesate pe portalul academic Erdélyi Magyar Adatbank, aici.

▪ filme

Film documentar *Ucrainenii din Maramureş*, regizor Bálint Zágoni, 2012.
Descriere. Filmul documentar a fost realizat de către ISPMN în colaborare cu Asociaţia Filmtett (Cluj-Napoca), participanţii fiind Bálint Zágoni (regizor), Csaba Bántó, Zoltán Varró-Bodóczi (cameramani/montaj), Tamás Jeszenszky (postproducţie sunet), Iulia Hossu şi Lehel Peti cercetători ISPMN (experţi-interlocutori). Producţia are 25 de minute (color HD) şi este subtitrată în trei limbi: ucraineană, engleză şi maghiară.
Filmările au fost făcute în anii precedenţi în localităţile unde se concentrează cele mai mari comunităţi de ucraineni din România, respectiv Poienile de sub Munte, Repedea şi Ruscova. În film apar reprezentanţii vieţii religioase, politice şi a societăţii civile, precum şi oameni de rând aparţinînd comunităţilor vizate. Materialul etnografic de bază se constituie din interviuri, urmărirea evenimentelor comunitare (evenimente religioase şi laice, precum târguri, campanie electorală, ceremonie de absolvire etc.) şi viaţa de zi cu zi a familiilor. Viaţa şi cultura ucrainenilor au fost documentate în contextul unui proces de modernizare intensivă,

urmat de schimbarea culturii locale şi transformarea strategiilor identitare. Producţia finală se concentrează asupra următoarelor dimensiuni: folosirea limbii, religiozitate, economia locală, migraţia şi reprezentarea politică. Filmul atrage atenţia asupra asimilării lingvistice şi efectele acestui proces, asupra situaţiei economice nefavorabile cu care se confruntă locuitorii din această zonă şi cauzele acesteia, migraţia forţei de muncă în străinătate, precum şi rolul bisericilor în viaţa comunităţilor locale.
Pentru informaţii legate de posibilităţile de vizionare ale filmului contactaţi Centrul de documentare ISPMN.

▪ anunţuri

Conferinţa *Határok nélkül - Magyar tájházak Erdélyben* [Fără frontiere - Case muzee maghiare în Transilvania], 8-9 martie 2013, Cluj-Napoca
Descriere. Conferinţa este organizată de către Asociaţia Etnografică „Kriza János" în colaborare cu Magyarországi Tájházak Szövetsége (Asociaţia Caselor Muzee din Ungaria). Programul conferinţei şi formularul de înscriere pentru cei interesaţi se găsesc pe pagina web a Asociaţiei „Kriza János". Prelegerile vor fi susţinute în limba maghiară.
Pe lângă programul ştiinţific anunţat, cele două instituţii urmăresc colectarea informaţiilor legate de casele muzee maghiare din România, colecţii etnografice care prezintă cultura localităţii, respectiv colecţii ce se regăsesc în clădiri care păstrează caracteristicile arhitecturii populare tradiţionale. Astfel, se va realiza un cadastru al caselor muzee, căruia îi va fi dedicat şi un volum propriu. Cei intersaţi sunt rugaţi să pregătească o scurtă prezentare a muzeului local sau a colecţiei etnografice coordonate de către ei, după tiparul stabilit de către organizatori, respectiv să facă cunoscută această iniţiativa în rândul celor interesaţi de mişcarea etnografică a caselor muzee.

Data limită pentru înregistrare şi trimiterea prezentărilor: 15 februarie 2013.
Prezentările se trimit persoanei de contact: Bereczki Ibolya.
Formularul de înscriere completat se trimite pe adresa Asociaţiei „Kriza János".
Pentru cei implicaţi în mişcarea legată de casele muzee, participarea, cazarea şi masa vor fi gratuite, dar condiţionate de înregistrarea la acest eveniment.
Pentru mai multe informaţii vizitaţi pagina web a Asociaţiei Etnografice „Kriza János".

Seminar de cercetare *Gender, Ethnicity and Class in Roma Studies: Whither Intersectionality?* [Gen, etnicitate şi clasă în studiile despre romi: încotro intersecţionalitatea (lor)?], 11-14 aprilie 2013, Cluj-Napoca
Descriere. Finanţat de către European Academic Network on Romani Studies [Reţeaua academică europeană de studii asupra romilor], seminarul este organizat de către Iulia Haşdeu, antopolog al UNIGE (Universitatea de la Geneva) şi Cătălina Tesăr, antropolog la Muzeul Ţăranului Român (Bucureşti).
Seminarul de cercetare este dedicat studenţilor masteranzi şi doctoranzi de etnie romă din Europa de Est. Conceptul principal propus spre dezbatere este cel de „intersecţionalitate", termen central al studiilor postcoloniale prin care se denotă multiplele forme şi sisteme de discriminare şi opresie (sociale, culturale, gen etc.) care se intersectează. Astfel, principala întrebare adresată în cadrul seminarului este: dacă şi cum poate fi folosit acest concept în contextul inegalităţilor structurale sociale din Europa, context relevant pentru majoritatea populaţiei de etnie romă? Prelegerile şi discuţiile vor aborda tematica propusă atât din perspectivă teoretică şi metodologică cât şi empirică, cu un accent pe articularea relaţiilor de putere, natura dominaţiei, rezistenţă, respectiv diferite aspecte ale acestor fenomene în cazul populaţiei de etnie romă.
Lucrările în cadrul seminarului se vor desfăşura în limba engleză.
Data limită pentru depunerea aplicaţiei: 15 februarie 2013.

Pentru detalii în legătură cu acest seminar accesaţi pagina web European Academic Network on Romani Studies, unde găsiţi şi anunţul altor seminarii în domeniul studiului asupra romilor.

***Conferinţa Internaţională de Imagologie - Identitate şi alteritate culturală în timp/ Kulturális identitás és alteritás az időben - Nemzetközi Imagológiai Konferencia*, 19-20 aprilie 2013, Miercurea Ciuc**
Descriere. Ajungând la cea de-a patra ediţie, Conferinţa Internaţională de Imagologie este organizată de către Departamentul de Ştiinţe Umane din Miercurea-Ciuc al Universităţii Sapientia în parteneriat cu Asociaţia de Literatură Generală şi Comparată din România şi Şcoala Doctorală de Istorie a Universităţii din Debrecen (Ungaria).
Asemănător ediţiilor precedente, conferinţa îşi propune să dezbată dimensiunile schimbării în timp a perceperii alterităţii etnice, naţionale, religioase şi culturale. Astfel, temele propuse ale întrunirii sunt: imagologia şi interculturalitatea, imagologia şi bilingvismul, harta lingvistică, imagologia şi conştiinţa crizei, transformarea miturilor naţionale, mituri proprii şi false imagini naţionale, stereotipuri în abordare ironică, imagini reciproce Est-Vest, formarea şi modelarea imaginilor naţionale în opere istoriografice, de literatură şi producţii cinematografice.
Lucrările conferinţei se vor desfăşura în cadrul secţiilor tematice în limbile română, maghiară şi engleză, precum şi în cadrul unei secţii virtuale (tot în cele trei limbi).
Data limită pentru înscriere la conferinţă: 25 februarie 2013.
Pentru mai multe informaţii accesaţi anunţul conferinţei în limba maghiară şi română pe pagina web a Universităţii Sapienţia.

▪ despre buletinul informativ Noutăţi

Lucrările ştiinţifice şi evenimentele incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesaţi să coopereze la realizarea lui sunt rugaţi să ne contacteze la adresa centru.doc@ispmn.gov.ro. Cei care nu doresc să primească acest buletin informativ sunt invitaţi să ne contacteze în acest sens.
Informaţii detaliate în legătură cu proiectul Noutăţi în cercetarea minorităţilor naţionale din România şi numerele anterioare ale buletinului informativ se găsesc pe pagina web a Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale din România (ISPMN).
Pentru informaţii legate de proiectele derulate în cadrul ISPMN şi publicaţiile apărute la Editura ISPMN vizitaţi pagina web a Institutului.